

دوری از گناه با توسّل به اهل بیت (علیهم السلام)

سمیه نوروزی^۱

چکیده

آدم همچون باغبانی است که اگر به آفت‌های روحی و جسمی باغ وجود خود توجّه نکند عنصری وازده و بی‌حاصل خواهد شد. در مقابل فردی که مانع از ورود آفت‌ها به جسم و روح است که تلاش می‌کند از وزود این‌گونه آفت‌ها جلوگیری کند شایسته و وارسته می‌شود. آفت‌ها و آسیب‌های وجود انسانی همان عیب‌ها و گناهانی است که آموزه‌های دینی، بشر را از آلودگی به آن‌ها بر حذر داشته است. انسانی چون در معرض گناه قرار دارد لازم است وسیله‌ای مطمئن برای رویارویی با این شیطان درون و وسایل آن داشته باشد، که بعد از ایمان به خداوند متعال از اساسی‌ترین اهرم‌های بازدارنده از گناه، محبّت و توسّل به اهل بیت (علیهم السلام) است که در منابع علوم اسلامی و تفسیری که در کتاب اخلاق و ابزارهایی چون سخنرانی‌های بزرگان به این مطلب اشاره شده است، تا به هدفی که خداوند متعال برای انسان رقم زده که همان عبودیت و بندگی مخلصانه است و نجات و رهایی از بند و زنجیرهایی که آدمی را به رذالت اخلاقی و بی‌بهره بودن می‌برد در امان بمانیم.

کلید واژه‌ها: اهل بیت (علیهم السلام) - توسّل - گناه.

۱. طلبه پایه پنجم، سطح دو، حوزه علمیه خواهران کوثر قزوین، ۰۹۲۲۸۷۳۳۸۹۵.

مقدمه

مسأله دوری از گناهان از مسائل مهم ریشه‌ای و کلیدی برای هدایت و رهروی در راه کمالات است. چرا که گناه یک آسیب و آفت خطرناک و سرنوشت برانداز برای هلاکت، گمراهی و سقوط در درّه هولناک عذاب الهی است.

انسانی که از نظر جسمی بیمار می‌شود نزد طبیب برای معالجه می‌رود، طبیب به طور کلی در باز گرداندن سلامتی به بیمار دو برنامه دارد: ۱- برنامه بهداشت و پیشگیری؛ ۲- برنامه درمان و به عبارت دیگر پزشک در علاج خود دارای دو دستور منفی و مثبت است در مورد برنامه مثبت می‌گوید از این چند دارو (قرص، آمپول، شربت و ...) استفاده کنی و طبق دستور تنظیم شده رفتار نمایی تا درمان یابی. در برنامه منفی می‌گوید باید از این چند موضوع پرهیز کنی و اگر قبلاً پرهیز می‌کردی گرفتار بیماری نمی‌شدی.

قطعاً در این برنامه مسأله پیش‌گیری و پرهیز مهم‌تر، آسان‌تر و کم هزینه‌تر از برنامه مثبت و درمان (داروها) است. حتی ممکن است بیمار بر اثر پرهیز بی‌آنکه دارو مصرف کند سلامتی خود را باز یابد. ولی آیا همین مقدار کافی است؟ قطعاً نه، بلکه باید از عوامل ضدّ تکامل و مانع‌هایی که باعث بروز بیماری از ویروس‌های اطراف که به انسان منتقل می‌شود جلوگیری کرد و برای موفق شدن نیاز به عوامل تکامل مثل علم، ایمان، عمل صالح و توسّل که رابطه عرفانی و تنگاتنگ با خدا ایجاد می‌کنند دارد تا بتواند به طور قاطع از عوامل ضدّ تکامل جلوگیری نماید.

بر همین اساس می‌بینیم در دعای امام عصر علیه السلام به ما آموخته که از گناه فاصله بگیریم و همچنین آیاتی که ما را به دوری از گناه و فحشا موعظه می‌کند.

«وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ»^۱؛ و به مال یتیم تا زمانی که به سنّ بلوغ و رشدش برسد.

«وَلَا تَقْرَبُوا الزَّانِيَ...»^۲؛ و نزدیک زنا نشوید.

۱. اسراء: ۳۴.

۲. اسراء: ۳۲.

ما باید خود را در مبارزه و ستیز با گناه سپری بسازیم که از آن گناه متنفر شده و فرار کنیم و فاصله قاطع بگیریم. چنان که خداوند در قرآن می‌فرماید:

«فَقَرُّوا إِلَى اللَّهِ إِنِّي لَكُمْ مِنْهُ نَذِيرٌ مُبِينٌ؛ پس به سوی خدا بگریزید [که] بی‌تردید من از

سوی او بیم دهنده‌ای روشن‌گرم».

تعبیر به فرار بیانگر آن است که لحظه‌ای غفلت نکنید. موضوع دوری از گناه بیانگر آن است که عصیان و نافرمانی خدا چنان وسوسه‌انگیز است که نزدیک شدن به پرتگاه آن ممکن است انسان را در پرتگاه خطرناک قرار دهد.

انسانی که در دام گناه می‌افتد جسمش بیمار می‌شود باید نزد طبیب برای معالجه رود و تا او روش‌هایی را برای درمان بیماری تجویر می‌کند. بنابراین برای بهبودی و سلامتی، سعی و تلاش لازم است تا آدمی که بنا دارد صحت و سلامتی خود را بدست آورد، در پی درمان می‌رود و تلاش می‌کند که بدن خود را از آلودگی و گناه پاک کند گاهی که به دنبال خود شقاوت و محرومیت از نعمت‌های دیگری را می‌آورد و سعادت زندگی را در جهات دیگری تباه می‌سازد.^۲

حال سعی او برای این امر کافی است، قطعاً نه بلکه باید وسیله‌ای برای جدایی و فاصله از گناه برای خود بجوید و بهترین وسیله‌ای که معرفی شده برای تکامل و عبودیت و مصون ماندن از گناه، انجام عمل صالح و توسل به اهل بیت (علیهم‌السلام) که رابطه عرفانی و تنگاتنگ را با خدا ایجاد می‌کنند و مهم‌ترین راه برای نزدیکی به ائمه معصومین (علیهم‌السلام) سنخیت پیدا کردن با آنان است. همگون شدن در عمل و عقیده که محبت آنان را در پی دارد که خود از جمله عبادات و موجب تقرب به خداوند و استجاب دعا می‌گردد و او را به طور قاطع از عوامل ضد تکامل می‌رهاند.^۳

تلاش برای شکوفا ساختن توانمندی‌های درونی، زوال صفات ناشایسته، ظهور خلق‌های پسندیده و رشد حقیقی و تکامل معنوی نیز آنگاه نتیجه بخش خواهد بود که انسان در سایه یک زندگی اجتماعی و مبتنی بر مساعدت جمعی از سلسله اسباب معنوی بهره‌مند و از مدد و

۱. ذاریات: ۵۰.

۲. طباطبایی، المیزان فی تفسیر القرآن، ج ۲، ص ۱۹۳.

۳. www.porseman.com

یاری عواملی که به همین منظور برگزیده شده‌اند برخوردار باشند. پیشینه تحقیق در خصوص این موضوع یافت نشده اما به طور جداگانه مورد بررسی قرار گرفته است. در مقاله پیش‌رو از روش کتابخانه‌ای توصیفی، سخنرانی‌ها و اینترنت استفاده شده است. این پژوهش در نظر دارد که اهمیت تهذیب نفس، آثار گناه که بر زندگی دنیوی و اخروی و معنوی تأثیر به سزایی دارد سخن گفته و راه‌های اجتناب از معصیت با توجّه به برکات و توسّل به اهل بیت (علیهم‌السلام) را بیان کند.

توسّل در لغت

به معنی یاری جستن از کسی به هدف انجام کار و رسیدن به مقصود و خواسته‌ها به عبارت دیگر انجام دادن کاری برای تقرّب به یک چیز یا شخص است.

توسّل در اصطلاح

واسطه و وسیله قرار دادن انبیاء، امامان و صلحا یا صالحان به پیشگاه خداوند برای برآورده شدن حاجاتی که انسان دارد. چنانچه خداوند در قرآن کریم می‌فرماید:

«یا ایها الذین امنوا اتقوا الله و ابتغوا الیه الوسیله^۱؛ گروه مؤمنان تقوا پیشه کنید و

برای تقرّب به خدا وسیله بجوئید».

از حضرت زهرا (علیها السلام) نقل شده است که فرموده‌اند:

«یبتغی من فی السماوات و الارض الیه الوسیله و نحن وسیله فی خلقه؛ تمام آنچه در

آسمان‌ها و زمین است برای تقرّب به خداوند به دنبال وسیله هستند و ما وسیله و واسطه

خداوند در میان خلقش هستیم».

گناه در لغت

در لغت عرب از گناه به «ذنب»، «اثم» انجام هر عملی برخلاف قانون و هر کاری که انجام

آن ناروا باشد نام برده‌اند.

۱. مائده: ۳۵.

گناه در اصطلاح

گناه با عنوان‌هایی مانند جرم و معصیت شناخته می‌شود همچنین می‌توان گناه را ارتکاب کاری حرام و ناپسند یا ترک عملی واجب دانست که به انجام آن دستور داده شده است. به عبارت دیگر می‌توان گفت که گناه هرگونه عملی است که فرد با ارتکاب آن از حدود الهی تجاوز می‌کند. در قرآن کریم از گناه با واژه‌های سیئه، خطیئه، فسق و فجور سخن به میان آمده است.

اهل بیت (علیهم السلام) در لغت

اهل در لغت عرب به معنای همسر، نزدیکان، فرزندان و اقوام آمده است؛ واژه بیت به معنای خانه است جایی که انسان شامگاهان در آن پناه می‌گیرد. ترکیب اهل با بیت معنای خاص و محدودتری پیدا کرده و برای افراد مخصوصی علم شده است که به اصحاب کساء مشهورند.

اهل بیت (علیهم السلام) در اصطلاح

واژه اهل بیت (علیهم السلام) در قرآن کریم به وضوح آمده است از جمله: آیه تطهیر در سوره احزاب:

«إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيراً؛ همواره خدا می‌خواهد هرگونه پلیدی را از شما اهل بیت [که به روایت شیعه و سنی محمد، علی، فاطمه، حسن و حسین (علیهم السلام) هستند] برطرف نماید، و شما را چنان که شایسته است [از همه گناهان و معاصی] پاک و پاکیزه گرداند».

ام سلمه می‌گوید پیامبر (صلی الله علیه و آله) فرمودند:

بار خدایا هر پیامبری را اهل بیتی بوده اینان اهل بیت (علیهم السلام) من هستند. رجس و پلیدی را از ایشان ببر و پاک کن. این آیه را جبرئیل در خانه من آورد من گفتم: یا رسول الله (صلی الله علیه و آله) من هم با شما هستم؟ گفتند: «انک علی خیر؛ تو بر خیری، ولی اهل بیت (علیهم السلام) من اینانند».

د) دوری از گناه

انسانی که در معرض گناه قرار دارد لازم است وسیله‌ای مطمئن برای رویارویی با این شیطان و وسایس درونی خود داشته باشد. بعد از ایمان به خدا یکی از اساسی‌ترین اهرم‌های بازدارنده از گناه محبت و توسل به اهل بیت (علیهم‌السلام) است که در منابع علوم تفسیری و اسلامی، کتاب‌های اخلاقی و سخنرانی‌های بزرگان به این مطلب اشاره شده است.

اصولاً کسی که خود را نیازمند به عنایات ائمه (علیهم‌السلام) می‌بیند و عرض ارادت به ایشان را لازمه کمال ترقی می‌داند نفس خود را ملزم می‌کند که در همه حال دور از گناه زندگی کند، زیرا گناه عارضه‌ای بنیان برانداز و خطرناک است، که فرد گنه‌کار را در مسیر هلاکت قرار می‌دهد و غرائز و استعدادهای او را به انحراف و سرانجام خاموشی هدایت می‌کند. لذا علی (علیه‌السلام) فرمود:

«توبه باید پشت‌سر شما باشد».

البته کوشش شود گناه نکند، زیرا بسیار اتفاق افتاده که فرد گنه‌کار موفق به توبه نشده است. مرحوم شیخ بهائی فرمود:

«کسی که گناه کرده مثل کسی است که تریاک خورده و باید به شستشوی معده او پرداخته شود، که اگر شستشو ندهند، تریاک حل شده و در خون جاری و فرد مسموم می‌شود».

گنه‌کار باید زود توبه کند تا آثار آن را از خود برطرف سازد. حداقل آثاری که برای گناه می‌توان تصور کرد بیگانگی انسان با خدا و عبادات و ادعیه و نماز است. فرد آلوده اگر نماز هم بخواند بهره‌ای از آن نمی‌برد گرچه خواندن آن بهتر از ترک آن است. به فرموده امیرالمؤمنین (علیه‌السلام) مطمئن‌ترین فرصت برای تهاجم شیطان، زمانی است که کسی گرفتار وسوسه گناهانی مانند عجب و خودپسندی شده و مدح و ثناگویی و تملق دیگران را درباره خود دوست بدارد و از این حالت‌ها به خدا پناه نبرد.

وقتی انسان در سایه توسل با امامان پیوند و ارتباط پیدا می‌کند؛ قرب، نزدیکی به خداوند در او شعله‌ور می‌شود. چنانچه به اموری می‌پردازند که موجبات رضایت خداوند را فراهم می‌آورد و از پلیدی‌ها و گناه دور می‌کند. اگر توسل به معصومین (علیهم‌السلام) به این مرتبه عالی رسید نتیجه آن را در اعمال انسان نمودار می‌شود و رفتار و سلوک آدمی رنگ خدایی می‌گیرد و شباهتی به اعمال

معصومنی (علیه السلام) می‌یابد در پی همین امر است که به واسطه نیکو شدن اعمال آدمی، خلق و خوی فرد نیز الهی شده و ظرافت روحی و فراغت نفس از امور دنیوی که پیدا می‌کند زود می‌بخشد و می‌گذرد - کظم غیظ می‌کند - دنبال حرف باطل و لغو نمی‌رود و دوست می‌شود با کسانی که با خدا دوست هستند. به آیات قرآن نظر دارند و در اچرا به دستورات و فرمایشات خداوند در قرآن توان خود را صرف می‌کند و انجام هر عملی که از دست، چشم، زبان و گوش برمی‌آید به نحو احسن استفاده می‌برد.

نتیجه‌گیری

با توجّه به اینکه انسان‌ها دارای ضعف، قصور و آلوده به گناه هستند شایسته است برای رسیدن به تکامل و ارتباط با خدا و درخواست حوائج خود از طریق بندگان صالح و اولیای الهی که دارای مقام بلندی‌اند اقدام کنند و آنها را بین خود و خدا واسطه قرار دهند تا زودتر به نتیجه برسند. برای رسیدن به مطلوب و مقصد توسّل جستن به ائمه معصومین (علیهم‌السلام) لازم است آداب و مسیری که می‌توان با آن روش توسّل و وسیله قرار دادن آنها را بشناسیم تا زمینه‌ساز سوز و شور و حرکت باشد.

خدا عنایتی فرماید به توسّلی که نتیجه‌اش سکوت، ترس، خاموشی و انتظار مرگ‌بار باشد. همچنین توسّل به ائمه (علیهم‌السلام)، جان و روح را آماده پیوند برای پیوند با خدا می‌سازد اگر این معنا در وجود بشر محقق شود او از بسیاری وابستگی‌های کاذب بپرهیزد ما این جریان را در حیات طیبه ائمه (علیهم‌السلام) و پیامبران شاهد بوده‌ایم.

مقام تقوا و دوری از گناه در درجه‌ای است که از نظر قرآن قبولی و کمال هرگونه عمل نیک بستگی به دوری از گناه دارد چرا که دوری از گناه به کیفیت کارهای نیک می‌افزاید و برای دوری از گناه باید اول اهمیت تهذیب نفس و اثراتی که گناه در زندگی انسان می‌گذارد و راه و روش‌های که می‌توان به وسیله آن از گناه فاصله گرفت شناخت.

منابع و مأخذ

- قرآن کریم، ترجمه: دکتر حسین انصاریان.
- نهج البلاغه، ترجمه: دکتر محمد دشتی.
- ۱. کیفر گناه، ص ۳۵۳.
- ۲. اسحاقی، سید حسین، گناه گریزی: مرکز پژوهش‌های اسلامی، دفتر عقل چاپ زلال کوثر، چاپ اول، اسفند ۱۳۸۶.
- ۳. افتخار، مهدی - نکویی، صدیقه، حقیقت گناه، قم: چاپ آیت اشراق، ۱۳۹۴.
- ۴. پورسینا، زهرا، تأثیر گناه بر معرفت، قم: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، ۱۳۸۵.
- ۵. حرّعاملی، وسائل الشیعه، ج ۴.
- ۶. خزاری، محسن، سخنانی پیرامون توسّل.
- ۷. روحانی، سید محمدکاظم - کاسنی، محمدرضا، توسّل و دعا - پرسش و پاسخ‌های دانشجویی.
- ۸. روحانی، سید محمدکاظم، شفاعت و توسّل، دفتر نشر معارف، زمستان ۸۷.
- ۹. شیخ صدوق، محمد بن علی بن بابویه، معانی الاخبار، ترجمه حمیدرضا شیخی، قم: ارمغان طوبی، ۱۳۸۹.
- ۱۰. صرفی‌پور، محمد، جایگاه اهل بیت (علیهم‌السلام) در جهان هستی، انتشارات صرفی‌پور، بهار ۱۳۸۸.
- ۱۱. ضیاءآبادی، سید محمد، توسّل، تهران: بنیاد بعثت، چاپ ششم، ۱۳۸۶.
- ۱۲. قمی، عباس، سفینه البحار.
- ۱۳. کلینی، محمد بن یعقوب، اصول کافی، مترجم سید جواد مصطفوی، جلد ۱، چاپ اول، تهران: ناشر کتابفروشی علمیه اسلامی، ۱۳۶۹.

۱۴. مجلسی، محمدباقر، بحار الانوار، لبنان: المؤسسة الوفاء، جلد ۲۵-۹۱.
۱۵. محسنی ارزگانی، غلام- محسنی ارزگانی، رسول، سیمای اهل بیت (علیهم السلام) در عرفان اسلامی،
۱۶. محمدی ری شهری، محمد مهدی، اهل بیت (علیهم السلام) در قرآن و حدیث، ترجمه: حمیدرضا شیخی و حمیدرضا آذیر، قم: مؤسسه علمی و فرهنگی دار الحدیث، ۱۳۹۰.
۱۷. مرکز مطالعات و پاسخگویی به شبهات حوزه علمیّه قم.
۱۸. مناقب، سید مصطفی، توسّل به اهل بیت (علیهم السلام) از نگاه قرآن و سنّت، قم: مؤسسه بوستان کتاب، دفتر نشر تبلیغات اسلامی حوزه علمیّه قم، ۱۳۹۰.
۱۹. منهاج الشهادة،
۲۰. میثمی عراقی، محمود، دار السلام.
۲۱. الهامی نیا، علی اصغر، سیره اخلاقی معصومین (علیهم السلام): پژوهشکده تحقیقات اسلامی، تاریخ انتشار تابستان ۱۳۸۷.
۲۲. سایت اندیشه قم برگرفته از آثار توسّل به معصومین (علیهم السلام).